

מדברים על שלום בפרלמנט האירופי רשמים מכנס "פרדיגמות חדשות לישראל ולפלסטין"

רשמים ממפגשים אזוריים, דו"ח מספר 13, נובמבר 2013

רשמים ממפגשים אזוריים היא סדרת פרסומים שמציגה תובנות מאירועים בהם משתתפים נציגים מישראל וממדינות ערביות ומוסלמיות שכנות. בתקופה בה ערוצי ההידברות בין ישראל לבין האזור מצומצמים ביותר, אנו מייחסים חשיבות להפצת מידע על עצם היתכנותו של דיאלוג מדיני אזורי ועל התכנים העולים במפגשים מסוג זה. זהו כלי להגברת ההבנה האזורית בישראל, לקידום השלום ולעידוד השתלבותה האזורית של ישראל.

ב-6-7 בנובמבר 2013 התקיים בפרלמנט האירופי כנס בנושא **פרדיגמות חדשות לישראל ולפלסטין**. את הכנס ארגנה הקבוצה הסוציאל-דמוקרטית בפרלמנט האירופי, בשיתוף עם פורום ברונו קרייסקי לדיאלוג בינלאומי.

בכנס השתתפו **פוליטיקאים ונציגי חברה אזרחית מאירופה, הרשות הפלסטינית וישראל**, ובהם מרטין שולץ, נשיא הפרלמנט האירופי; אנדראס רייניקה, שליח האיחוד האירופי לתהליך השלום; וחברי הכנסת חיליק בר ומירב מיכאלי ממפלגת העבודה. את מכון מיתווים ייצג ד"ר נמרוד גורן. רשימת הדוברים המלאה נמצאת [באתר הכנס](#).

בדיונים בכנס העלו הדוברים הפוליטיים הפלסטינאים והאירופאים שורה של עמדות, תובנות והמלצות ביחס לתהליך השלום הישראלי-פלסטיני, אותן מסכם מסמך זה: מהו מצב המשא ומתן, מהם סיכויי ההצלחה שלו, מה צפוי לקרות אם לא תושג במהלכו פריצת דרך, ואיזה תפקיד יכולה וצריכה אירופה למלא?

עמדות פוליטיות פלסטיניות

הצד הפלסטיני מחויב לתהליך השלום, וזאת למרות התסכול והכעס מהמדיניות הישראלית ובראשה המשך הבנייה בהתנחלויות. לפלסטינאים יש הכי הרבה מה להרוויח מתהליך השלום, אך לדבריהם חשוב לזכור שהמשא ומתן הנוכחי לא מתחיל מנקודת האפס, אלא מתבסס על מה שהושג במשך עשרים שנות משא ומתן, במהלכן כיהנו ממשלות ישראליות רבות.

הפלסטינים טוענים שהם אלה שיזמו את פתרון שתי המדינות כבר ב-1988, והשקיעו מאז את מרצם בהגעה אליו. לדבריהם, המדיניות הפלסטינית היא ברורה - שתי מדינות על בסיס קווי 1967 - אך **מהי המדיניות הישראלית? אף אחד לא יודע**, ויש צורך לחוץ על ישראל כדי שתבהיר זאת.

הפלסטינים לא מאמינים שממשלת ישראל הנוכחית תביא שלום. הם מזהים שני מחנות בממשלת ישראל. מחנה אחד, שמוצג על ידי ציפי לבני, חושב שאפשר להגיע להסכם. במחנה זה יש מי שחושב שניתן לכפות הסכם על הפלסטינים, כי הם נמצאים-כביכול בעמדת חולשה לאור הפירוד הפלסטיני, האביב הערבי, המשבר הכלכלי באירופה, ונסיגת ארצות הברית מהמזרח התיכון. מחנה שני הוא של מתנגדי ההסכם, והוא מחולק לשלוש קבוצות: תומכי הסכם ביניים (בתקווה שיהפוך עם הזמן להסדר קבע); תומכי מהלך ישראלי חד-צדדי בסגנון ההתנתקות; ותומכי שימור הסטטוס קוו שיביא לסיפוח.

הפלסטינים מטילים **ספק אם תהליך המשא ומתן הנוכחי מקדם השגת הסכם**. ייתכן שהוא אפילו מונע התקדמות לעברו. הבעיות העיקריות בתהליך הן: הדרישה הישראלית להכרה בישראל כמדינה יהודית (הפלסטינים מתנגדים לה, גם מדאגה למעמדו של המיעוט הפלסטיני בישראל), עתיד מזרח ירושלים, הבנייה בהתנחלויות, סוגיית הפליטים, והרצון הישראלי לשלוט בבקעת הירדן.

הסכסוך חשוב מידי להשאיר אותו רק לישראלים ולפלסטינאים. בנוסף, הפלסטינים לא יכולים לפתור את הסכסוך בלי גיבוי בינלאומי. יש א-סימטריה בינם לבין ישראל, שמאפשרת לישראל להכתיב את המציאות. **לקהילה הבינלאומית יש אחריות והיא צריכה להיות מחויבת ופעילה לקידום פתרון**. אחרת, פתרון שתי המדינות ייבד מהרלוונטיות שלו. ההתנחלויות והמציאות בשטח מערערים על היתכנות פתרון זה, והמתנחלים מנסים לייצר פרובוקציות (כולל בהר הבית) ובכך מגדילים את הסיכויים לסבב נוסף של אלימות.

כדי שתהליך השלום יצליח, יש צורך ב:

1. **איחוד פנים-פלסטיני** - הגיעה העת לנסות שוב, וברצינות, להשיג איחוד בין פת"ח חמאס.
2. **שותפות אסטרטגית בין האיחוד האירופי לרשות הפלסטינית** - הנחיות האיחוד האירופי ביחס להתנחלויות מצטיירות בעיני הפלסטינים כצעד אירופי בכיוון הנכון, בנוסף על הסיוע הרב שאירופה העניקה ומעניקה לפלסטינאים עבור יצירת תשתית למדינה.
3. **קידום המהלך הפלסטיני להכרה בינלאומית במדינה פלסטינית במקביל למשא ומתן עם ישראל** - הפלסטינים רואים את שני המהלכים כמשלימים ולא סותרים, הואיל ושניהם מנסים לייצר מצב של שתי מדינות.
4. **לחץ על ישראל כדי להביא לשינוי הסטטוס קוו** - להבהיר שהמצב הנוכחי לא יוכל עוד להימשך, ולהעביר את הדיון בנושא לפסים מעשיים. הפלסטינים מתרשמים שגם בקרב יהדות ארצות הברית יש יותר ויותר הבנה לכך.

הצלחת המשא ומתן תלויה במידה רבה גם **במדיניות שתנקוט ארצות הברית**, ובמידה המוכנות שלה להפעיל לחץ על ישראל. האמריקאים יכולים להתערב בשלוש רמות:

1. **התערבות מתונה** - להמשיך את מאמצי המשא ומתן הנוכחיים, גם אל מעבר למסגרת הזמן שנקבעה להם מראש, ולנסות להקל את המצב הכלכלי של הפלסטינים.
2. **הנחת הצעת גישור על השולחן** - הצעה שצפויה להרגיז את שני הצדדים למו"מ, כי אף אחד מהם לא יקבל בה את מה שהוא רוצה.
3. **התערבות מקסימלית** - לחץ על ישראל, שיוכל להביא להחלפת שלטון ולעליית ממשלה שתתמוך בתהליך השלום (כמו שעשו האמריקאים ליצחק שמיר לקראת בחירות 1992).

ההנחה הפלסטינית היא שיש סבירות גבוהה שהאמריקאים יינקטו בשתי האופציות הראשונות. האופציה השלישית, בה רואים הפלסטינים פוטנציאל רב יותר, נראית פחות רלבנטית כרגע.

בחברה הפלסטינית - ובייחוד בקרב הדור הצעיר - יש קריאות **לשנות את כללי המשחק, ולפעול על-פי פרדיגמה חדשה**, שלא מסתכלת רק על אינטרסים וצרכים, אלא גם על זכויות וערכים. טענתם היא שלפלסטינים מגיעות זכויות מלאות גם תחת כיבוש, והם לא צריכים לחכות להשגת שלום בשביל ליהנות מזכויות בסיסיות וממשאבי טבע המצויים בשטחם (למשל – מינרלים מים המלח, גז טבעי מחופי עזה, ומאגרי מי התהום).

בין הדוברים הפלסטינים בכנס התגלעו **חילוקי דעות לגבי הישארות עתידית של מתנחלים** בתחומי מדינה פלסטינית עתידית. חלק מהדוברים הדגיש שלאחר שתקום מדינה פלסטינית, כל מיעוט יוכל לחיות בה, גם יהודים, במידה שיקבל על עצמו את החוק הפלסטיני. אך היה גם מי שטען שנכוחות יהודית במדינה הפלסטינית העתידית תהיה דבר שלילי כי היא תסמל בעיני הפלסטינים את הכיבוש.

עמדות פוליטיות אירופיות

אנדראס רייניקה, שליח האיחוד האירופי לתהליך השלום, טען ש**פתרון הסכסוך הישראלי-פלסטיני הוא אינטרס אירופי ישיר**. הסכסוך משפיע יותר ויותר על אירופה, בייחוד אל מול השינויים באזור, ואירופה צריכה לעשות ככל יכולתה לקדם שלום ויציבות באזור. בעשותה כן, אירופה צריכה להתחשב באינטרסים של הצדדים לסכסוך ולסייע בגיבוש הסכם שגם הישראלים וגם הפלסטינאים ירוויחו ממנו. אך עם זאת, חשוב לזכור שהאיחוד האירופי אינו פרו-ישראלי או פרו-פלסטיני, אלא בראש ובראשונה - פרו-אירופאי.

הדוברים האירופים לא היו אופטימיים לגבי סבב המשא ומתן הנוכחי. הם הדגישו כמכשולים את האדישות בה מתייחסים הישראלים והפלסטינים אל המשא ומתן, את חוסר האמון השורר בין הצדדים, את היעדר תחושת הדחיפות להגעה להסדר, את המחלוקות הפנימיות בכל צד, ואת המשך הבנייה הישראלית בהתנחלויות. למרות שהמשא ומתן עדיין מתנהל כהלכה ועל-פי המתווה שהוגדר בראשיתו, ההנחה האירופית שהושמעה בכנס היא שה**סיכויים להגיע להסדר בפרק הזמן שהוקצב לשיחות הוא קטן**.

לאור ההנחה הזאת, התייחסו הדוברים האירופים לשאלה – **מה יקרה אם המשא ומתן ייכשל?** מרטין שולץ, נשיא הפרלמנט האירופי, הזהיר מפני **סכנה מוחשית של התחזקות הקיצונים** משני הצדדים. דוברים אחרים הדגישו כי לדעתם מדובר בה**הזדמנות האחרונה להשגת פתרון שתי המדינות** (אם כי לא הסבירו למה), ולכן כישלון המשא ומתן יוביל לדין גובר על האלטרנטיבה של מדינה אחת עם זכויות דמוקרטיות לכולם שבה הפלסטינים יהיו רוב, ויוביל גם לירידה במוטיבציה של המדינות התורמות להמשיך ולהשקיע סכומים גדולים בפיתוח תשתית למדינה פלסטינית.

מרבית הדוברים האירופים הדגישו כי **פתרון שתי המדינות הוא המועדף** עליהם, ונדרשו לשאלת התפקיד שעל **אירופה למלא** כדי לקדמו. הנה כמה מהרעיונות שהעלו הדוברים האירופים:

1. **יצירת תחושת דחיפות אצל הצדדים** - אירופה צריכה להבהיר לישראלים ולפלסטינים שהמשא ומתן לא יוכל להימשך לנצח, ושחלון ההזדמנויות להשגת פתרון שתי המדינות הולך ונסגר. אירופה צריכה להסביר לצדדים ששמירה על הסטטוס קוו אינה אפשרית וללחוץ עליהם כדי שייצאו ממרחב הנוחות שלהם. אם אירופה תדגיש בפני הציבור הישראלי שהאלטרנטיבה להתקדמות בתהליך השלום היא כינון מדינה אחת, אולי הדבר יסייע לשכנוע חלקים גדולים יותר בציבור הישראלי לתמוך ביישום מתווה שתי המדינות.
2. **מציאת תפקיד לאיחוד האירופי בתהליך המשא ומתן** - דוברים אירופים הביעו מורת רוח מהדרך בה מתנהל המשא ומתן, ומהעובדה שלאירופה אין תפקיד מוגדר בו. עם זאת, הדוברים התקשו להגדיר מה צריך להיות התפקיד האירופי בשיחות. הועלו אפשרויות של: מאמץ אירופי לגבש עמדה אחידה יותר בנושא הישראלי-פלסטיני; עידוד מפגשי חברה אזרחית ישראלים-פלסטינים לאור הפירוד הגובר בין הצדדים; הגברת הלחץ על ישראל בנושא ההתנחלויות, לצד העברת מסרים לישראל על המחויבות האירופית לקיומה ולביטחונה; סיוע לפלסטינים בנושאי המלחמה בשחיתות, קידום הדמוקרטיה, וצמצום חוסר השוויון בחברה; ותיאום עם הליגה הערבית על מהלך משותף ברוח יוזמת השלום הערבית.
3. **הליכה אירופית לפני המחנה** - דוברים אירופים ציינו בגאווה כיצד הכריזה אירופה כבר ב-1980 על תמיכתה בזכות ההגדרה העצמית לפלסטינים, וכיצד אירופה מוסיפה והולכת לפני המחנה (ובייחוד לפני ארצות הברית) בשאלות ההכרה במדינה הפלסטינית באו"ם והלחץ על ישראל בנושא ההתנחלויות. בהתנהלות זאת, אירופה מראה לאמריקאים שהעולם רואה את הסוגיה הפלסטינית בצורה שונה מזו של ארצות הברית. בעידן בו ארצות הברית צפויה לקחת על עצמה תפקיד מרכזי פחות במזרח התיכון, יכולה אירופה לפעול למלא את החלל ולנקוט במדיניות פעילה ויוזמת יותר בנושא הישראלי-פלסטיני